YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)
30 päivänä huhtikuuta 1998 *

Asiassa C-215/97,

jonka Tribunale di Bologna (Italia) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Barbara Bellone

vastaan

Yokohama SpA

ennakkoratkaisun jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY (EYVL L 382, s. 17) tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Wathelet sekä tuomarit P. Jann (esittelevä tuomari) ja L. Sevón,

julkisasiamies: G. Cosmas,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellinen pääneuvonantaja Antonio Caeiro ja oikeudellisen yksikön virkamies Laura Pignataro,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

kuultuaan julkisasiamiehen 29.1.1998 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Tribunale di Bologna on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 16.4.1997 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 9.6.1997, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksen jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY (EYVL L 382, s. 17, jäljempänä direktiivi) tulkinnasta.

2 Tämä kysymys on tullut esille riita-asiassa, jossa kantajana on Barbara Bellone ja vastaajana Yokohama SpA (jäljempänä Yokohama).

3 Kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan pääasian asiakirja-aineistosta ilmenee, että Bellone toimi kauppaedustajana Yokohaman lukuun näiden välisen edustussopimuksen perusteella. Sen jälkeen kun Yokohama irtisanoi tämän sopimuksen, Bellone vaati Yokohamalta erilaisia hyvityksiä.

4 Pretore di Bologna, joka käsitteli asian ensimmäisenä oikeusasteena, hylkäsi Bellonen vaatimuksen sillä perusteella, että edustussopimus oli mitätön, koska Bellonea ei ollut merkitty sopimuksen tekohetkellä kauppaedustajien ja myyntimiesten rekisteriin, vaikka rekisteröinti on pakollista 3.5.1985 annetun Italian lain nro 204 2 §:n mukaan (GURI nro 119, 22.5.1985, s. 3623).

5 Tämän säännöksen mukaan jokaiseen kauppakamariin perustetaan kauppaedustajien ja myyntimiesten rekisteri, johon "kaikkien niiden, jotka harjoittavat tai aikovat harjoittaa kauppaedustajan tai myyntimiehen ammattia, on pyydettävä tulla merkityiksi". Lain nro 204 9 §:n mukaan "Henkilöt, joita ei ole merkitty tässä laissa tarkoitettuun rekisteriin, eivät saa harjoittaa kauppaedustajan tai myyntimiehen ammattia".

6 Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mukaan italialaisessa oikeuskäytännössä on katsottu, että sellaisen henkilön tekemä edustussopimus, jota ei ole merkitty kyseiseen rekisteriin, on mitätön, koska se on lain nro 204 9 §:n pakottavan säännöksen vastainen, eikä tällainen henkilö voi oikeusteitse vaatia provisioita eikä hyvityksiä harjoittamastaan toiminnasta.

7 Bellone haki muutosta Tribunale di Bolognassa, joka katsoi, että asiassa tuli esille yhteisön oikeutta koskeva kysymys, koska vireillä olevassa pääasiassa kyseessä olevat kansalliset säännökset, joiden mukaan kauppaedustajille kuuluvien oikeuksien saaminen edellyttää, että heidät on merkitty erityiseen rekisteriin, saattavat osoittautua direktiivin vastaisiksi, sillä direktiivissä ei säädetä tällaisen rekisterin perustamisesta. Tribunale di Bologna totesi erityisesti, että direktiivin 1 artiklassa "kauppaedustaja" on määritelty hänen toimintansa perusteella, eikä siinä edellytetä erityisiä hallinnollisia soveltamistoimenpiteitä.

8 Tässä tilanteessa kansallinen tuomioistuin päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

Onko direktiivi 86/653/ETY yhteensopiva 3.5.1985 annetun Italian lain nro 204 2 ja 9 §:n kanssa, joiden mukaan edustussopimuksen pätevyyden edellytyksenä on se, että kauppaedustaja on merkitty erityiseen rekisteriin?

9 Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen kysymys koskee siis sitä, onko direktiivin vastaisena pidettävä kansallista lainsäädäntöä, jonka mukaan edustussopimuksen pätevyyden edellytyksenä on se, että kauppaedustaja on merkitty erityiseen rekisteriin.

10 Aluksi on todettava, että direktiivin tarkoituksena on yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden lainsäädäntöä, joka koskee edustussopimuksen osapuolten välisiä oikeussuhteita. Direktiivin 22 artiklan mukaan jäsenvaltioiden oli saatettava sen noudattamisen edellyttämät säännökset voimaan 1.1.1990 mennessä. Direktiivin 17 artiklassa säädettyjen velvoitteiden osalta Italian tasavallalle annettiin mahdollisuus toteuttaa täytäntöönpanotoimenpiteet 1.1.1993 saakka.

11 On selvää, että direktiivissä ei käsitellä kauppaedustajien rekisteröimistä. Vaikka komission mukaan direktiiviä valmisteltaessa talous- ja sosiaalikomitea ehdotti kauppaedustajarekisterin yleistä käyttöönottoa oikeusvarmuuteen liittyvistä syistä, tätä ehdotusta ei sisällytetty direktiivin lopulliseen sanamuotoon. Näin ollen direktiivissä jätetään jäsenvaltioiden huoleksi tarkoituksenmukaiseksi katsoessaan vaatia, että kauppaedustajat on merkittävä erityiseen rekisteriin, jos tietyt hallinnolliset tarpeet edellyttävät tätä. Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 32 kohdassa todennut, tiettyjen jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksessä on säädetty kauppaedustajien rekisteröimisestä.

12 Vireillä olevassa pääasiassa kyseessä olevassa kansallisessa lainsäädännössä ei pelkästään edellytetä kauppaedustajien merkitsemistä kyseiseen rekisteriin vaan siinä rekisteröinti on asetettu edustussopimuksen pätevyyden edellytykseksi, joten sellaisella kauppaedustajalla, jota ei ole merkitty rekisteriin, ei ole minkäänlaista oikeutta esittää sopimukseen perustuvia vaatimuksia etenkään osapuolten välisten edustussuhteiden lakattua. Näin ollen on tutkittava, onko edustussopimuksen pätevyyden edellytykseksi asetettua rekisteröintivaatimusta pidettävä direktiivin mukaisena.

13 On muistettava, että direktiivin tarkoituksena on sellaisten henkilöiden suojaaminen, jotka ovat sen säännöksissä määriteltyjä kauppaedustajia. Direktiivin 1 artiklan 2 kohdan mukaan "kauppaedustajalla tarkoitetaan itsenäistä välittäjää, jolla on pysyvä valtuutus neuvotella tavaroiden myynnistä ja ostosta toisen henkilön puolesta —— tai neuvotella ja tehdä sopimuksia tällaisista liiketoimista päämiehen nimissä ja lukuun". Koska rekisteröintiä ei ole mainittu direktiivin antaman suojan saamisen edellytyksenä, tästä seuraa, ettei direktiivin antama suoja edellytä rekisteröintiä.

14 Edustussopimuksen muodon osalta direktiivin 13 artiklan 2 kohdassa, joka sisältyy sen IV lukuun, jonka otsikkona on "Edustussopimuksen tekeminen ja lakkaaminen", jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus "säätää, että edustussopimus ei ole pätevä, ellei sitä ole laadittu kirjallisesti". Tämä tarkoittaa yhtäältä, että direktiivin mukaan edustussopimusta eivät lähtökohtaisesti koske minkäänlaiset muotovaatimukset, mutta jäsenvaltioilla on kuitenkin mahdollisuus edellyttää kirjallista muotoa. Toisaalta koska yhteisön lainsäätäjä on maininnut ainoastaan kirjallisen muodon edustussopimuksen pätevyyden edellytyksenä, se on säännellyt asiasta tässä säännöksessä tyhjentävästi, kuten komissio on korostanut ja kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 37 kohdassa. Jäsenvaltiot eivät saa asettaa muita edellytyksiä kirjallista muotoa koskevan vaatimuksen lisäksi.

15 Tätä päätelmää tukee se, että direktiivissä on erikseen nimenomainen maininta joka kerta, kun jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus poiketa direktiivin säännöksistä (ks. muun muassa 2 artiklan 2 kohta, 7 artiklan 2 kohdan toinen alakohta, 12 artiklan 4 kohta, 15 artiklan 3 kohta, 16 artikla, 20 artiklan 4 kohta ja 21 artikla). Näin ollen koska direktiivin 13 artiklan 2 kohdassa jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus säätää ainoastaan edustussopimuksen kirjallisesta muodosta, muut poikkeukset muotovapautta koskevasta periaatteesta ovat direktiivin vastaisia. Kauppaedustajan rekisteröimistä ei siten voida asettaa edustussopimuksen pätevyyden edellytykseksi.

16 Direktiivin tällaista tulkintaa tukee vielä se edellä mainittu seikka, että direktiiviä valmisteltaessa oli käsitelty kysymystä kauppaedustajien rekisteröimisestä, mutta sitä ei kuitenkaan ollut sisällytetty direktiiviin, koska rekisteröimistä ei pidetty välttämättömänä, jotta kauppaedustaja voi saada direktiivin mukaiset oikeudet.

17 Lisäksi direktiivin johdanto-osan ensimmäisen ja toisen perustelukappaleen mukaan sen tarkoituksena on muun muassa poistaa sijoittautumisvapauden rajoitukset. Vaikka Italiassa noudatetussa käytännössä rekisteröimistä koskevaa edellytystä ei ilmeisesti sovelleta ulkomaalaisiin kauppaedustajiin, vireillä olevassa pääasiassa kyseessä olevat kansalliset säännökset, jotka on muotoiltu yleisesti, koskevat kuitenkin myös kauppaedustussuhteita eri jäsenvaltioissa olevien osapuolten välillä. Nämä säännökset vaikeuttavat selvästi edustussopimusten tekemistä eri jäsenvaltioissa olevien osapuolten välillä, joten ne ovat tältä osin myös direktiivin tavoitteiden vastaisia.

18 Edellä esitetyn perusteella on vastattava, että direktiivin vastaisena on pidettävä kansallista lainsäädäntöä, jonka mukaan edustussopimuksen pätevyyden edellytyksenä on se, että kauppaedustaja on merkitty erityiseen rekisteriin.

Oikeudenkäyntikulut

19 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneelle Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto)

on ratkaissut Tribunale di Bolognan 16.4.1997 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

Jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY vastaisena on pidettävä kansallista lainsäädäntöä, jonka mukaan edustussopimuksen pätevyyden edellytyksenä on se, että kauppaedustaja on merkitty erityiseen rekisteriin.

Wathelet Jann Sevón

Julistettiin Luxemburgissa 30 päivänä huhtikuuta 1998.

R. Grass M. Wathelet

kirjaaja ensimmäisen jaoston puheenjohtaja